

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Миланка Славова

Относно: Дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“, област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, по професионално направление 3.7. Администрация и управление, докторска програма „Администрация и управление (Бизнес администрация)“:

Автор на дисертационния труд: Румяна Любомирова Антова

Тема на дисертационния труд: “Комуникационна политика и обучение в дигитална среда” (по примера на професионалните гимназии)

Основание за представяне на становището: Заповед No 02/07.01.2025 г. на Ректора на МВБУ – Ботевград за участие в състава на научното жури

1. Информация за докторанта

Докторант Румяна Любомирова Антова е завършила бакалавърската си степен по “Бизнесадминистрация” и магистърската - по ”Управление на проекти” - в МВБУ. Тя е докторант в самостоятелна форма на обучение в Международното висше бизнес училище, съгласно Заповед № 224 от 28.10.2022 г. на Ректора. Преподавател е в Професионалната гимназия по дизайн „Елисавета Вазова“ по дисциплини, свързани с проблемите на дисертацията.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Представеният за рецензия труд е с обем 184 страници, от които изложението е 161 страници. Структуриран е във въведение, три глави и заключение, библиография и приложения. В текста са включени 62 фигури и 1 таблица. Към дисертационния труд има три приложения с обем от 8 страници. В използваната литература са посочени 107 източника на български и английски език. Проучени са монографии, статии, нормативни актове, документи на национални и международни институции.

Темата на дисертацията е актуална и съответства на проблемите, които поражда дигиталната трансформация, в т.ч. в средното професионално образование. Изследват се промените в педагогическата комуникационна политика и възможностите да се повиши нейната ефективност чрез новите технологии. Направените изводи и препоръки се основават на обобщаване на идеите в литературата по тази проблематика и емпирично проучване, проведено сред преподаватели и ученици в професионални гимназии.

Дисертацията е с ясно определени във въведението предмет, обект, теза, задачи на изследването и две хипотези. Представени са също така методологията и целите на изследването

Тезата на дисертацията е свързана с доказването на необходимостта от дигитализация на комуникациите в професионалното образование, която създава възможности за подобряване на неговото качество в съответствие с най-добрите световни практики и стандарти. Двете хипотези са свързани и ориентират изследването към доказването на невъзможността да се осигури високо качество на образованието въз основа на използването на традиционните комуникационни методи в образованието.

Предмет на изследването са вътрешните комуникации в дигитална учебна среда в професионалните гимназии чрез прилагането на иновативни комуникационни методи. Във въведението са определени също така ясно ограниченията на изследването. Те са логични и са свързани с неговия обхват и динамично променящата се външна среда..

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

Изложението има логична структура. Проблемите, които се разглеждат в трите глави следват от общото към частното и отново към обобщения за промените в педагогическата комуникация.

В първа глава докторантката е определила същността и е проследила развитието на разбиранията за комуникационния процес и спецификата му в професионалните гимназии. Разгледала е основните етапи в комуникациите, които са определени отдавна и са в основата на различни комуникационни процеси. Често в този процес се включва понятието “шум”, което определя страничните въздействия върху комуникационния процес. Той не е разгледан в

дисертацията, макар че остава важен елемент на комуникационния процес при различни дейности. Комуникационният процес се осъществява в съответна социална, културна, физическа, психологическа среда, които влияят върху него. Тези аспекти са отразени в изложението.

В първа глава са определени също така различните видове комуникации в една организация и са посочени функциите им и източниците. Дефинирана е емоционалната интелигентност и влиянието ѝ върху създаването на позитивна организационна култура и имидж на организацията в обществото. Представени са различни проблеми на комуникациите в професионалните училища и възможните подходи за тяхното преодоляване. Докторантката е представила своите конкретни препоръки за изграждането на добре функционираща и иновативна организационна култура, сред които са периодичното извършване на анализ на съществуващата организационна култура, нейните силни и слаби страни, мерките за подобряването ѝ чрез поощрения и санкции, широко разпространение сред преподавателите и учениците на ценностите на организацията и защитаването им в ежедневието учебен процес, както и утвърждаването на символи и материална среда, която подкрепя и визуализира тази култура.

Докторантката е направила добър опит да изясни връзката между организационната култура, ефективността на комуникационния процес и емоционалната интелигентност. Посочени са елементите на емоционалната интелигентност и проявлението им в училищната среда. В дисертацията се защитава разбирането за необходимостта от комбиниране на различни подходи за управлението на комуникациите.

В първа глава е определена също така същността и необходимостта от дигитализацията като организационна промяна, наложена от бързото развитие на цифровите технологии. Представени са етапите на дигитализацията в учебния процес. Докторантката е направила изводи относно процесите на дигитализация в България, видовете дигитално обучение, тенденции, проблеми и използването на различни технологични платформи и приложения. Мисля, че тук би могло да се направи приоритизация в процеса на дигитализацията, тъй като ресурсите са ограничени. Опитът на бизнеса показва, че трябва да има ясна стратегия за дигитализация и приоритети, защото ресурсите не достигат. Логично е това да е характерно и за сферата на образованието. И поради това могат да се очертаят

приоритети на примера на професионалните гимназии.

Във втора глава са анализирани резултатите от направеното проучване чрез количествени и качествени изследвания. Подробно са описани особеностите на обекта на изследване и конкретно на Професионална гимназия по дизайн "Елисавета Вазова", която е един от обектите на изследване и мястото където се предвижда да бъдат тествани резултатите от него. Дигитализацията в гимназията се развива заедно с предлагането на нови атрактивни за съвременните ученици специалности. Представени са и другите средни училища, в които са проведени качествени и количествени изследвания. Определена е ролята на професионалните гимназии в съвременното обучение.

В тази глава са разгледани конкретно видовете комуникации в професионалните гимназии, проблемите, които поражда и които могат да се изследват чрез емпиричното проучване. Резултатите от емпиричното проучване са добре систематизирани и идентифицират основни проблеми на комуникациите в професионалните гимназии, които често съвпадат с изразеното лично мнение на докторантката. Тя е констатирала противоречиви оценки на учениците и учителите и е потърсила логични обяснения за разминаванията. Направени са изводи за готовността на учители и ученици да използват дигиталните технологии в учебния процес, но те трябва да бъдат подкрепени от по-високо равнище на дигитализация в българското образование като цяло и прилагането на проектно-базиран подход на обучение и хибридна форма на комуникация при асинхронно обучение.

В трета глава на дисертацията са анализирани иновативни техники за комуникация при обучението в дигитална среда. Направена е оценка за необходимостта от бърза промяна в дигиталните знания и умения на преподавателите, за да могат да ангажират и създадат преживявания за учениците в процеса на обучение чрез използването на различни софтуерни продукти, добавена реалност, виртуални лаборатории и библиотеки, социални мрежи като канали за неформална комуникация. Въз основа на проучването и собствения опит докторантката е направила изводи за възможностите на проектно-базираното обучение за решаването на конкретни практически проблеми, развитието на знанията и приноса за по-ефективни комуникации между ученици-учители и между учениците. Положително са оценени възможностите на облачните технологии в процеса на обучение.

В тази глава на дисертацията е направил анализ и са формулирани изводи относно потенциала на STEM и STEAM образованието в професионалните гимназии с цел развитие на знания и умения за интегриране на различни научни области и изкуствата като така се повишава творческия потенциал и генерирането на идеи от обучаваните. Обобщени са проблемите на осъществяването на този вид образование в страната. Авторката е направил много добър опит да представи и аргументира положителното влияние на изкуствения интелект върху процеса на обучение и комуникационната ефективност, както и възможните проблеми. В края на дисертационния труд е направен задълбочен анализ на необходимостта, предимствата и ограниченията на хибридно образование и приложението му в професионалното обучение.

Всички глави завършват с обобщаващи изводи.

В заключението са представени основните изводи от изследването, отхвърлянето на първата и потвърждаването на втората хипотеза и са направени препоръки за асинхронното хибридно обучение, използването на дигитални средства в образователния комуникационен процес и бъдещите подходящи области за продължаване на изследването.

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Приемам формулираните от докторантката приноси. Те могат да се обобщят в две области:

- ✓ Допълване на съществуващата теория и методология, което повишава валидността им. Този аспект на приносите е свързан с представянето на взаимодействието между организационната култура, емоционалната интелигентност и ефективността на комуникациите; разработването на обща комуникационна схема и комуникационни направления за професионалните гимназии и някои нови термини като творческа педагогическа комуникация и хибридна педагогическа комуникация.
- ✓ Втората област е свързана с приложението на съществуващата теория или методология за обяснение и анализ на конкретни проблеми. Към тях се отнасят препоръките, основани на емпиричното проучване, за комуникациите в училището и дигитализацията на образователния и административен процес.

5. Критични бележки, препоръки и въпроси

Основната ми бележка е свързана с недостатъчния коментар на ролята на родителите в комуникационния процес в средните училища. Мисля, че те играят важна роля, оказват влияние върху взаимодействието ученик-учител, независимо дали се преподава чрез традиционни или дигитални методи и средства. По-подробно би следвало да се анализира също така разбирането на понятието “ефективност” на комуникационния процес в образованието. Независимо от тази бележка, считам, че дисертацията има завършен вид.

6. Автореферат и публикации

Авторефератът отразява вярно обекта, предмета, тезата, целта, задачите и хипотезите на изследването. Докторантката е посочила 3 самостоятелни публикации по дисертацията и една в съавторство с научния си ръководител. Едната от публикациите е на английски език. Публикациите са доклади от конференции и в сборник от студентски трудове. Те представят отделни части на разработения дисертационен труд.

7. Заключение

Дисертационният труд на тема “Комуникационна политика и обучение в дигитална среда (по примера на професионалните гимназии)” е много добър опит да се изследват проблемите на комуникационните процеси, дигитализацията и иновативните практики в обучението в професионалните гимназии Той съответства на изискванията на ЗРАСРБ, на Правилника за неговото приложение, както и на Правилника за провеждането на конкурси за придобиването на научни степени и за заемане на академични длъжности в МВБУ. Това ми дава основание да предложа на уважаемите членове на научното жури да присъдят на Румяна Любомирова Антова образователната и научна степен „доктор“.

19.02.2025 г.
гр. София